

רשימות חוברת כו

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"ק פרשת שמות, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו — ב' רשימות בענין מילה, הבאות בהכתי"ק זו לאחר זו: (א) "ברית מילה, כ"ב אייר תש"ב", (ב) ביאור בסיפור הגמרא (שבת קלד, א) "א"ר נתן כו' באת אשה לפני שמלה בנה כו" — בקשר למ"ש בפרשתנו (ד, כה) "ותקח צפרה צר ותכרות את ערלת בנה".

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, הנה, לאחר העתקת הרשימה בלשון אדמו"ר בעצמו בכתי"ק, בא גם פיענוח ותיבות-קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' שמות, ה'תשנ"ו

ברוקלין, נ.י.

ברית מילה, כב' אייר תש"ב.

מצוה הא' שנצטוה היהודי הא', והיא מצוה ראשונה שנעשה ביהודי מיום שנולד, ומורה על כלל התומ"צ. ובנדריים (לב.) גדולה מ. ששקולה כנגד כל המצות שבתורה. היא המצוה היחידית שרשומה ניכר בגוף ממש (עייג"כ שבת קל.), וכל המצ' כן הם אף שאין רואים בעיני בשר, אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם. היא ברית ביני וביניכם, והתועלת גשמי כאין לגבי התועלת רוחני. כמו"כ בכל התומ"צ יש גם תועלת בחיי הגוף, אבל התועלת שבחיי הנשמה הוא בא"ע לגבי". התינוק צועק, מפני העדר שכלו, גם א"י שרק דם ברית יטיפו ולא יותר, וכשיגדל מביין כל זאת. גם בטורח והפסד הקשור במצוה, אם צועקין, הוא רק מהעדר השכל. וכל כונת יסורי עוה"ז הוא רק להטיף דם ברית, ובזה יצא. — אבל זה צ"ל גם בנולד מהול, כי גם צד"ג נצרך למס"נ, וק"ש נצטוה דור שנכנס לארץ (סש"ב ספכ"ה), ומה לי קטלא פלגא כו' — ומופת חותך, שאם יזיק בגשמיות — תינוק חולה — גם התורה אסרה מילתו עד שיבריא. וא"כ אם התורה מחייבת ה"ז ברור שזהו טובתו גם בגשמיותו. וגם בכל המצות כן הוא, אף שלפעמים אינו מביין. וכמו שמילה מקיימים בשמחה ומס"נ (שבת קל.) כמו"כ צ"ל בכל התומ"צ. ואם עושה הכל כדבעי אז הבן — ניצוץ הקדושה — יוצא מכלל נפלים, ובא לפדיון הבן — ציון במשפט תפדה — שממילה שעשה הוא, בא לגאולה השלמה הן בפרט הן בכלל האומה, ומל ה"א את לבבך כו' וכמ"ש באגה"ק.

ברית מילה*, כב' אייר תש"ב.

א. ברית מילה היא מצוה הראשונה שנצטוה היהודי הראשון — אברהם אבינו.

ועד"ז בכל יהודי — שהמילה היא מצוה ראשונה שנעשה ביהודי מיום שנולד.

והטעם שהמצוה הראשונה (ראשונה בזמן, שמורה על היותה ראשונה במעלה) היא מצות מילה דוקא — משום שמצות מילה מורה על כלל התומ"צ, כדלקמן.

וכדאיתא בנדרים (לב.) "גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצות שבתורה". אלא שענין זה ("שקולה כנגד כל המצות") מצינו בכמה מצוות², ועכצ"ל שהטעם שדוקא מצות מילה היא המצוה הראשונה, הוא, לפי שהיא מורה על כללות התומ"צ.

ב. וכמה פרטים בזה:

א) מצות מילה היא המצוה היחידית שרישומה ניכר בגוף ממש (עייג"כ שבת קל³). וזה שמילה היא מצוה ראשונה לכל המצוות מורה שכל המצות כן הם, שרישומם ניכר בגוף ממש, אף שבכל שאר המצוות אין רואים רישומם בגוף בעיני בשר, כי, זה שאין רואים בעיני בשר אינו מבטל את המציאות האמיתית שרישומם ניכר בגוף ממש. וע"ד מ"ש⁴

(* אצל בנו של הרה"ת רש"ז העכט.

1) ראה גם אוה"ת אחרי ע' תקס: "מילה היא כללות ומקור כל המצות, וראי' שהרי אברהם אע"ה לא נצטווה שום מצוה בגשמי" כ"א במצות מילה, והיינו לפי שהיא מקור כל המצות, והתינוק מלין אותו בן ח' ימים, ובכל המצות אינו חייב עד י"ג כו".

2) שבת (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), ע"ז (הוריות ה, סע"א), ציצית (נדרים כה, א), צדקה (ב"ב ט, א).

3) כנראה הכוונה להמסופר שם — בנוגע להחילוק שבין מצות מילה למצות תפילין — אודות "אלישע בעל כנפיים", "שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה .. שכל המניח תפילין על ראשו יקרו את מוחו, והי' אלישע מניח תפילין ויצא לשוק וראהו קסדור (ממונה) אחד .. רץ אחריו, כיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו, א"ל מה בידך אמר לו כנפי יונה, פשט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה" — שלא זו בלבד שלא ניכר רישומה של המצוה בגוף האדם, אלא יתירה מזה, שהתפילין עצמם נראו כ"כנפי יונה", ולא הי' ניכר שהם תפילין, חפצא דקדושה, שזהו הקצה ההפכי ממצות מילה שרישומה ניכר בגוף.

4) יחזקאל כ, לג.

"אם לא ביד חזקה גו' אמלוך עליכם" (אף שישנם אלה ש"אומרים נהי' כגוים"⁵).

(ב) מצות מילה היא ברית ביני וביניכם⁶, וכיחד עם זה יש בה גם תועלת גשמי⁷, אלא שהתועלת גשמי הוא כאין לגבי התועלת רוחני. וזה שמילה היא מצוה ראשונה מורה שכמו"כ בכל התומ"צ — שעל ידם נעשה קשר וחיבור (ברית) בין הקב"ה ובנ"י, ויש בהם גם תועלת בחיי הגוף⁸, אבל התועלת שבחיי הנשמה הוא באין-ערוך לגבי'.

(ג) ועוד ענין בהשייכות דמצות מילה לכל המצוות — בנוגע לקיום המצוה גם אם הדבר כרוך בקשיים כו':

מצות מילה קשורה עם "צערא לינוקא"⁹, שהתינוק צועק בגלל הכאב, אבל, זה שצועק הוא רק מפני העדר שכלו, שאינו מבין לעת-עתה את התועלת שבמצוה זו שבשביל זה כדאי הצער כו'. וגם אינו יודע שרק דם ברית יטיפו (מעט דם) ולא יותר (כך שאין חשש היזק וסכנה כו'). וכשיגדל — מבין כל זאת.

וכן הוא גם בטורח והפסד הקשור במצוה — שאם צועקין, הוא רק מהעדר השכל, שלא מבינים את גודל התועלת שבמצוה שבשביל זה כדאי הטורח וההפסד כו'. וגם אין יודעים שהטורח וההפסד אינו אלא דבר מועט בלבד, במדה המוכרחת לתועלת קיום המצות — כמו במילה שרק דם ברית צריך להטיפו¹⁰ [וע"ד שכל כוונת יסורי עוה"ז

(5) שם, לב.

(6) ועד ש"נכרתו עלי' שלש עשרה בריתות" (נדריים לא, ב — במשנה), יותר מכל מצוות התורה ש"נכרתו עליהן שלש בריתות" (רמב"ם סוף הל' מילה — נתבאר בלקו"ש חכ"ה ע' 54 ואילך).

(7) ראה אוצר ישראל ערך מילה בביאור טעמי מצות מילה — התועלת בנוגע לבריאות הגוף וכו'.

(8) כמ"ש (ר"פ בחוקות*) "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו וגו' ונתתי גשמכם בעתם וגו'", וכל הברכות האמורות בפרשה.

(9) כתובות ה, סע"א.

(10) ראה גם לקו"ת שה"ש לז, א: "תיכף כשנולד מקיים מצוה ראשונה שנמול ביום השמיני ומטיפין ממנו דם ברית שזהו סיגוף לגוף לאכפיא כו' .. וכן בכל המצוות כולן הוא סיגוף לגוף להכניע היצה"ר ולכופו בע"כ כו'".

(* להעיר, שהקביעות דכ"ב אייר תש"ב (התאריך שבכותרת הרשימה) היתה ביום הש"ק פרשת בהר"בחוקותי.

הוא רק להטיף דם ברית¹¹], ובזה (בטורח והפסד מועט, שהוא דוגמת הטפת דם ברית בלבד) יצא,

— אבל זה (הטפת דם ברית, שדוגמתה הוא טורח והפסד מועט עכ"פ בקיום מצוה) צריך להיות גם בנולד מהול¹², כי, הפעולה דהטפת דם ברית היא לא רק בנוגע להסרת ענינים בלתי-רצויים¹³, בדוגמת הסרת הערלה, אלא יש בזה גם ענין המסירת נפש [וזהו כוונת הטורח וההפסד שבקיום המצוה — שקיום המצוה יהי' מתוך תנועה של מס"נ], וענין זה צ"ל גם בנולד מהול שאינו זקוק להסרת הערלה, היינו, צדיק גמור שאין לו דברים המסתירים כו', שהרי גם צדיק גמור נצרך למס"נ¹⁴, כיון שזהו היסוד דקיום התומ"צ, וכפי שמצינו שבמצות ק"ש, שענינה קבלת עול מלכות שמים במס"נ, נצטוה דור שנכנס לארץ¹⁵ (אף שהבטיח להם "פחדכם ומוראכם יתן ה' וגו'"¹⁶), "משום שקיום התורה ומצוותי תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' כו'" (סש"ב ספכ"ה), והטפת דם ברית היא בדוגמת מס"נ, כי, "מה לי קטלא פלגא כו'"¹⁷ —

ומופת חותך שאין כאן אלא הטפת דם ברית, טורח והפסד מועט בלבד, ואין חשש היזק כו', שהרי, אם מעשה המילה יזיק בגשמיות — בתינוק חולה — גם התורה אסרה מילתו עד שיבריא¹⁸, וא"כ, אם התורה מחייבת למול, ה"ז ברור שזהו טובתו גם בגשמיותו. ומזה מובן שגם בכל המצות כן הוא — שכיון שהתורה מחייבת לקיימם,

(11) ראה תו"א מקץ לא, ג — בביאור ענין המילה ופריעה בעבודה, "שיפרע ויגלה המכסה אשר עליו" ע"י ביטוש גסות הרוח — ש"עד"ז הוא יסורי עוה"ז .. לבטש את האדם להכניעו ולהשפיל גסות רוחו כו'". וראה גם אוה"ת נ"ך (כרך ב') ע' תתקיד — בביאור מארז"ל (ברכות ה, סע"א) "נאמר ברית ביסורים".

(12) שבת קלה, א. רמב"ם הל' מילה פ"א ה"ז. טושו"ע יו"ד סרס"ג ס"ד.

(13) ע"ד המבואר בלקו"ת ותו"א הנ"ל.

(14) ראה לקו"ת שלח מב, ד: "אף הקרים בטבע כמו יושבי אהלים כו' בחי' נולד מהול כו', אעפ"כ צריכים להטיף דם ברית למעט חלבו ודמו כו', למעט הנאות וצרכי גופו המונעים העבודה כו'". — אבל כאן מבאר רבינו שנולד מהול הוא צדיק גמור, ואצלו הענין דהטפת דם ברית הוא (לא מיעוט הנאות הגוף כו', אלא) ענין המס"נ.

(15) אולי הכוונה שדור שנכנס לארץ — עליהם נאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום" (פרש"י חוקת כ, כב) הוא דוגמת המעמד ומצב דנולד מהול.

(16) ס"פ עקב.

(17) לשון חז"ל — ב"ק סה, א. ועוד. וראה גם אוה"ת שם ע' א' קלג — בנוגע למעלת היסורים: "גם ע"ד מה לי קטלא כולא מה לי קטלא פלגא, והרי ע"י מס"נ ממשכים כו' וא"כ עד"ז ע"י יסורים".

(18) שבת קלו, א. רמב"ם שם הט"ז. טושו"ע שם סרס"ב ס"ב.

בודאי לא יזיק בגשמיות, ואדרבה, זוהי טובתו גם בגשמיותו, אף שלפעמים אינו מבין.

ד) ועוד הוראה כללית ממצות מילה, מצוה ראשונה, בנוגע לקיום המצוות — שכמו שמילה מקיימים בשמחה ומס"נ (שבת קל.י¹⁹), כמו"כ צ"ל הקיום בשמחה ומס"נ בכל התומ"צ.

ג. ואם עושה הכל (כל פרטי הענינים דמילה, כפי שמשקפים גם בכללות התומ"צ) כדבעי, אז הבן — ניצוץ הקדושה, "נקודת פנימית הלב .. ניצוץ אלקות שבכל נפש מישראל" (בחי' ציון²⁰), שמתגלית ע"י המילה²¹ — יוצא מכלל נפלים²² ("כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל"²³), והרי הוא ולד של קיימא²⁴, היינו, שהתגלות הניצוץ קדושה הוא באופן של קיימא,

ואז בא גם לפדיון הבן — שרומז על הגאולה²⁵, כמ"ש²⁶ "ציון במשפט תפדה",

והענין בזה — שמהפעולה דמילה שעשה הוא (האדם בעצמו), בא לגאולה השלימה, הן אצלו בפרט והן בכלל האומה, שאז יקויים מ"ש²⁷ "ומל ה' אלקיך את לבבך כו", וכמ"ש באגה"ק²⁸ שנוסף על פעולת האדם במילת הערלה ממש, שעז"נ²⁹ "ומלתם את ערלת לבבכם", "אתם בעצמכם", צריך גם "להסיר הקליפה הדקה", אלא ש"זהו דבר הקשה על האדם, ועל זה נאמר בביאת המשיח ומל ה' אלקיך את לבבך כו", וממשיך לבאר ענינו הן בנוגע "לכללות ישראל", והן בנוגע ל"כל אחד מישראל".

19) ושם: "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה .. כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות כגון .. מילה".

20) ראה לקו"ת ר"פ דברים (א, סע"ב). ובכ"מ.

21) שענינה הסרת ה"ערלה המכסה על הברית ונקודה הפנימית שבלב", שלא תתלבש "בלבושים צואים דמילי דעלמא ותאות עוה"ז" (תניא אגה"ק ס"ד).

22) פרש"י במדבר ג, טו.

23) שבת קלה, ב. רמב"ם שם הי"ג.

24) רמב"ם שם.

25) ראה לקו"ש חי"א ע' 48 ואילך.

26) ישע"י א, כז.

27) נצבים ל, ו.

28) ס"ד (קה, ב).

29) עקב יו"ד, טז.

(שבת קלד) א"ר נתן — בגימט' תק', עבודתו במהלך ת"ק שנה להעלות הארץ לרקיע. לעיין אוה"ת מ"ח לענין יהונתן — ונולד בבבל, בלל ותערובת טו"ר, אבל עלה לא"י ונק' רבי [הי' אב"ד. סוף הוריות. ונק' י"א שם], אבל לא נשאר שם והי' נוסע במקום מושבות בני"י — פ"א הלכתי לכרכי הים — א"י אצי', ים פרסא שבין אצי' ובי"ע. כרכי הים ישוב, מושב בני"י הנק' אדם, אבל שבבי"ע — ובאת אשה לפני — בני"י שנק' מקבל מהק' — שמלה בנה א' — קו א', הימיני בלבד שהוא ראשון. בעבודה: רק המשכה מלמעלמ"ט, אין לו עסק בעניני עוה"ז כלל, ובקל יפול, צ"ל עיניו למטה, יושבי אהל. ולכן סו"ס — ומת. שני — רק מלמטלמ"ע, קו הב' גבו'. בעלי עסק. ולכן סו"ס — ומת. ג' הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדם — מפני שדמו בין עור לבשר, הדם והחיות צ"ל נבלע באיברים, רמ"ח מ"ע, ומהלך לשם ע"י שס"ה מל"ת, זהירות מחום וכד'. והעור שומר שלא יטנפו האיברים בירידת הנשמה למטה. אבל בכרכי הים, דלאו אוג"ח, העדר לא יגורך רע, אפשר שלא יהי' הדם בעשית המצות, ואדרבה שייך כ"כ לסט"א עד שאם ירצו למוהלו, ענין של מצוה, יצא כל דמו, ובעור משתמש רק לשמור על החמימות בעניני עוה"ז שלא יתמעט. וא"כ איך יכול לכרות ברית עם הק', שתי פתילות בנר א' (גטיין נח.), שני רעים כאחד (סנה' קג:). ולכן — א"ל המתניני לו עד שיבלע כו' — ואז יכול לכרות ברית של קימא עם הק'. ולכן כש — מלה אותו וחי' — חיות אמיתי עד שהי' ניכר עליו עניניו של תומ"צ פעולת ר"נ כ"כ אשר — והיו קורין אותו נה"ב ע"ש.

וע"י העבודה למטה מטה הי' יכול ר"נ לעלות למע' מע' עד ש — שוב פ"א הלכתי למדינת קפוטקיא — כסף שבה אהוי"ר טובים יותר גם מאצי' א"י (כתובות) — ולכן נק' קפוטקיא שהפי' קורות עשרה (ברכות נו:) שכל י' כחות הנגלים דהנפש הם כבר במדרג' היותר נעלית, מקיף, קורות ביתו, כתר. וזהו הפי' בש"ס נגלה. אבל במדרש נסתר פי' כ' קורות (איכ"ר), כי גם י' כחות שבהעלם באים בחשבון — אבל פני' הכונה הוא דוקא בסדר ההשתל', ותורה, קו האמצעי, לא בשמים היא, ולכן אף ש — באה אשה לפני כו' ראשון כו' שני ומת — שאין התכללות דקו ג' העולה בפני' הכתר דוקא — ג' כו' ירוק כו' — שלא נוצר בו עדיין דם. רש"י — שלא מצאו ביצה לחולה כשתפסו ליצה"ר — וכיון שאין שייך כלל לגשמיות, הרי במעט הגברת האור יהי' הציץ ומת. ועוד שא"א

שיהי' הטפת דם ברית ע"ד שא"א ברכה אחרונה על פחות מכשיעור. ולכן — א"ל המתניני כו' והיו קורין כו', ולמעלה יחשב, כי תכלית ההשתל' ותכלית הגילוי יהי' דוקא למטה.

[חולין מז: ג"כ כנ"ל. בתוספתא שבת טז' רק ע"ד ירוק בקפוטקיא. בת"א ות"י ברא' י' יד' מוכח שקפודקאי וקפוטקאי חד הוא. וכ"מ בעה"ש מע' קפודקיא ומע' קפטק.]

א. איתא בגמרא (שבת קלד' ובפרש"י) "האי ינוקא דסומק (כל בשרו אדום) דאכתי לא איבלע בי' דמא (בבשרו, דעכשיו כל דמו מצוי בין עור לבשר, וכשמוהלין אותו יוצא כל דמו), ליתרחו לי' (ימתינו מלמולו) עד דאיבלע בי' דמא ולימהלוה. דירוק ואכתי לא נפל בי' דמי' (לא בא בו דם, ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח וממהר לחלוש ולמות), ליתרחו עד דנפל בי' דמי' ולימהלוה".

וממשיך: "דתניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני, ראיתי שהיא אדום, אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו, המתינה לו עד שנבלע בו דמו, ומלה אותו וחי', והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי. שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא, ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני, ראיתי שהיא ירוק, הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית (תרתי לגריעותא, חדא דאי מהיל לי' לא נפק מיני' דמא, והטפת דם ברית מצוה . . ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא נוצר בו עדיין דם), אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו, והמתינה לו, ומלה אותו וחי', והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי".

ויש לבאר כל זה — תוכן ב' הסיפורים שאירעו אצל ר' נתן (הבבלי) דוקא, ופרטי השינויים שביניהם [הסיפור הראשון בלכתו "לכרכי הים", ששם ראה תינוק "שהוא אדום", והסיפור השני בלכתו "למדינת קפוטקיא", ששם ראה תינוק "שהוא ירוק"] — בעבודת האדם.

ב. "א"ר נתן":

"נתן" — בגימטריא תק', שמורה על עבודתו במהלך ת"ק שנה שבין הארץ לרקיע¹ להעלות הארץ לרקיע (לעיין אוה"ת בראשית ד"ה ויאמר לו יהונתן מחר חודש² לענין יהונתן).

(1) חגיגה יג, א.

(2) ושם (יא, א) מביא ממא"א ש"יהונתן" הוא "יה"ו ז"א נתן גימט' ת"ק ה' אחרונה

בהכאה".

ושם, ש"יהונתן מלשון מתנה ויש בשם זה ג' אותיות משם הוי", ומבאר, שהנותן הוא שם הוי' דאצילות, והמתנה שיש לה הפסק ופירוד מן הנותן, קאי על הירידה לברר בי"ע — שלכאורה הוא בהתאם להמבואר לקמן ע"ד הליכתו של רבי נתן לכרכי הים, מאצילות לבי"ע (וראה לקמן הערה 23).

ונקרא "נתן הבבלי" ע"ש שנולד בבבל, מלשון בבל³, ומורה על תערובת טוב ורע⁴, אבל לאח"ז עלה לארץ ישראל, ולכן נקרא (לא "רב", "כל רב מבבל", אלא כפי שקוראים בארץ ישראל) "רבי"⁵,

[ולהעיר שהי' אב בית דין, כדאיתא בסוף הוריות⁶. ונקרא "יש אומרים" שם⁷],

אבל, גם לאחרי שעלה לארץ ישראל לא נשאר שם, והי' נוסע במקום מושבות בני"י (מחוץ לא"י) כדי לפעול אצלם עלי' [כשם שהוא בעצמו עלה מבבל לארץ ישראל, ובהתאם לכך עבודתו היא להעלות הארץ (בבל) לרקייע (ארץ ישראל)] — שזהו תוכן הסיפור "פעם אחת הלכתי לכרכי הים כו"⁸, כדלקמן.

ג. "פעם אחת הלכתי (מארץ ישראל) לכרכי הים": ארץ ישראל — קאי על עולם האצילות⁸. ים (שעוברים דרכו בהליכה מארץ ישראל לכרכי הים) — קאי על הפרסא שבין אצילות ובי"ע⁹. וכרכי הים — מקום ישוב בני-אדם — קאי על מושב בני"י הנקראים "אדם"¹⁰, אבל (לא אדם שבאצילות, אלא אדם) שבבי"ע,

"ובאת אשה לפני" — אשה קאי על בני"י שנקראים "מקבל" (אשה) מהקב"ה,

"שמלה בנה ראשון": מילה — מורה על כללות העבודה¹¹, ומילת בן ראשון — מורה שהעבודה היא בקו ראשון, קו הימיני בלבד, שהוא ראשון, שענינו בעבודה — רק המשכה מלמעלה למטה, מצד העליון בלבד, ללא התעסקות עם התחתון לבררו ולזככו, היינו, שאין לו עסק בעניני עוה"ז כלל, ואז בקל יפול ממדרגתו [שלכן, גם בעת

(3) ראה נח יא, ט.

(4) ראה גם "רשימות" חוברת יב ע' 47.

(5) ראה בהנסמן בהערת רבינו בסה"מ תש"ח ע' 121.

(6) ושם: "אמר לי' ר"מ לרבי נתן אנא חכם ואת אב"ד כו".

(7) "ניקנסיהו (בגלל הפגיעה בכבודו של רשב"ג) דלא נימרו שמעתא משמיהו, אסיקו לרבי מאיר אחרים ולר' נתן יש אומרים". — ואולי כוונת רבינו שגם התואר "יש אומרים" (שנקרא בו לאחרי שקנסוהו, ענין של ירידה) יש בו חשיבות ומעלה (עיין לקו"ש ח"ב ע' 126).

(8) ראה לקו"ת מסעי פט, ג"ד. אוה"ת דברים ע' יט ואילך. ועוד.

(9) ראה אוה"ת נ"ך (כרך ב) ע' א'קג ואילך. סה"מ מלוקט ח"ה ס"ע רמד, ובהנסמן שם.

(10) ראה יבמות סא, רע"א.

(11) ראה גם בה"רשימה" שלפנ"ז (ע' 4 ואילך).

התפלה צ"ל (לבו למעלה, אבל) עיניו למטה¹², כדי שלא יפול ממדרגתו לאחר התפלה¹³. וענין זה שייך ליושבי אהל, שכיון שכל עסקם הוא בלימוד התורה, יתכן שעבודתם תהי' רק באופן של המשכה מלמעלה, ללא התעסקות בבירור המטה. וכיון שלא מספיק שתהי' העבודה בקו א' בלבד, וכאמור, שבקו הימיני בלבד בקל יפול ממדרגתו, לכן, כש"מלה בנה ראשון", שהיתה העבודה בקו הראשון בלבד, לא הי' לזה קיום, וסו"ס — "ומת",

"שני" — מורה גם על העבודה בקו א' בלבד אבל קו השני — רק מלמטה למעלה, בירור התחתון בלבד, ללא גילוי והמשכת העליון, שזהו קו הב', קו הגבורה. וענין זה שייך לבעלי עסק, שכיון שכל עסקם הוא בבירור וזיכוך העולם, יתכן שעבודתם תהי' רק באופן של העלאה מלמטה למעלה. וכיון שגם קו הב' בלבד אינו מספיק (אלא צ"ל התכללות ב' הקוין), לכן, גם כשמלה בנה שני, עבודה בקו הב' בלבד, לא הי' לזה קיום, וסו"ס — "ומת",

"שלישי", שמורה שהעבודה היא בב' הקוין גם יחדיו, "הביאתו לפני¹⁴ ראיתו שהוא אדום" — מפני שדמו בין עור לבשר (כנ"ל ס"א) מפרש"י שתינוק שהוא אדום, כל דמו מצוי בין עור לבשר, ולא נבלע הדם בבשר האיברים):

הסדר הוא שהדם והחיות צ"ל נבלע ברמ"ח איברים שהם רמ"ח מצוות עשה, שמורה על החיות בקיום המצוות. וכשם שמהלך הדם לשם (לרמ"ח האיברים) הוא ע"י שס"ה גידים, כך המשכת החיות בקיום רמ"ח מצוות עשה נעשית ע"י שס"ה מצוות לא תעשה שכנגד שס"ה גידים¹⁵, שענינם — זהירות מחום בעניני עוה"ז וכדומה, שע"ז תהי' המשכת החיות והחמימות (דם) בקיום המצוות;

(12) יבמות קה, ב.

(13) ראה לקו"ת פ' ראה כד, א: "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה, היינו בבחי' יחוד", ולבו למעלה לבחי' יחוד"ע, והוא כדי שיהי' התכללות הב' בחינות בכדי שלא יסתיר היש אח"כ כו". וראה דרמ"צ כד, א: "כי כשיהי' רק ההתבוננות במהותו ועצמותו ית' הנה אחר התפלה כשיפתח עיניו ויראה העולם ומלואו ליש ודבר יוכל ליפול ממדרגתו וילכד במצודות תאוות העולם כו".

(14) אולי מפני ש"שלישי", התכללות ב' הקוין דהעלאה מלמטה למעלה והמשכה מלמעלה למטה, שייך לרבי נתן, שאצלו היתה העלי' מלמטה למעלה (שעלה מבלל לא"י) וההמשכה מלמעלה למטה (שהי' מהלך מא"י למושבות בני"ב בכרכי הים).

(15) ראה לקו"ת שה"ש יא, רע"ג: "רמ"ח מצוות עשה רמ"ח פיקודין רמ"ח אברין דמלכא, ושס"ה לא תעשה שס"ה גידים .. הממשיכים הדם הוא הנפש חיות האברים" (וראה גם סה"ש תנש"א ח"א ע' 308, ובהנסמן שם).

ומלבד זה שהדם והחיות צ"ל נבלע בכשר האיברים, צ"ל גם העור (מחיצה והפסק בין האדם — שכולל בשר גידים ועצמות — להעולם¹⁶), ששומר שלא יטנפו האיברים בירידת הנשמה למטה, דכיון שבירידתה למטה נעשה קיום המצוות (איברים) בדברים תחתונים גשמיים, צריך לשמרם מהלכלוך וטינוף דגשמיות וחומריות העולם¹⁷, ושמירה זו נעשית ע"י העור.

וכל זה (שיהי' הדם והחיות נבלע באיברים, ושיהי' העור שומר שלא יטנפו האיברים בירידת הנשמה למטה) נקל לפעול כשנמצאים בארץ ישראל, עולם האצילות, ששם (א) "איהו וגרמוהי חד"¹⁸, ולכן נקל לפעול התאחדות הדם והחיות (איהו) עם האיברים (גרמוהי), (ב) "לא יגורך רע"¹⁹, ולכן נקל לפעול השמירה מטינוף כו' ;

אבל כשנמצאים בכרכי הים, בבי"ע, דלאו איהו וגרמוהי חד, העדר לא יגורך רע — אפשר (א) שלא יהי' הדם נבלע באיברים (כיון שלאו "איהו וגרמוהי חד"), היינו, שלא תהי' החיות בעשיית המצוות, ואדרבה, אפשר שיהי' שייך כ"כ לסט"א עד שאם ירצו למוהלו, ענין של מצוה, יצא כל דמו — שבכואו לענין של מצוה, יצא כל חיותו, (ב) ויהי' הדם בין העור לבשר — שבעור (שתפקידו לשמור על האיברים שלא יטנפו מהלכלוך דעניני עוה"ז, הנה תמורת זה) משתמש רק לשמור על (הדם, החיות ו) החמימות בעניני עוה"ז²⁰ שלא יתמעט (היפך ד"לא יגורך רע").

וא"כ — טוען רבי נתן — איך יכול לזכות לברית עם הקב"ה בהיותו במעמד ומצב שכל חיותו אינה אלא בעניני עוה"ז, הרי זה ע"ד שתי פתילות בנר א' (גטיץ נח"ז²¹), שני רעים כאחד (סנהדרין קג: ²²).

16) ראה "רשימות" חוברת כ"ג ע' 12.

17) ראה תו"א משפטים עו, א — בענין לבושי המצוות — "שצריך לנקותן מכל פסולת הנופל בהן ולרחוץ ולכבס אותן" (ובאוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' תקכו מוסיף: "דאל"כ י"ל הם מטונפים שיש מצוה שלא לשמה"). — אבל כאן מבאר שצ"ל שמירה שלא יטנפו מלכתחילה (ע"י העור המפסיק בין האדם להעולם, כבפנים). וראה גם לקו"ת ואתחנן ט, סע"ד: "צריכים שמירה .. שלא יתפעל האדם בעצמו בעשותו המצוה להחזיק טובה לעצמו .. או שאר איזה פני' ח"ו" (ומסיים ששמירה זו היא ע"י העסק בתושבע"פ).

18) תקו"ז בהקדמה ג, ב). וראה תניא אגה"ק רס"כ (קכט, סע"א). ובכ"מ.

19) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

20) דכיון שהדם לא נבלע באיברים, שאין לו חיות במצוות (בקדושה) — הרי החיות (דם) הוא בעניני עוה"ז, והעור מגין (לא על בשר האיברים אלא) על החיות בעניני עוה"ז (הדם שמבחוץ להאיברים), שלא תתמעט.

21) ושם: "נתחתם גזר דין (דחורבן ביהמ"ק) .. על שתי פתילות בנר אחד", "אשת איש"

ולכן "אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע כו" — שלא יהי' הדם בין העור לבשר אלא יבלע באיברים, היינו, שתהי' לו חיות בקיום המצוות, ואז יכול לכרות ברית של קיימא עם הקב"ה.

וכן עשתה, ש"המתינה לו עד שנבלע בו דמו", ולכן, כש"מלה אותו וחי'" — חיות אמיתי, עד שהי' ניכר עליו עניינו של תומ"צ, היתה נראית פעולת רבי נתן כ"כ עד אשר — "והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי", בדוגמת רבי נתן הבבלי שעבודתו היא לפעול למטה מטה, בכרכי הים, ששם יכול להיות מצב ירוד כו', כנ"ל.

ד. וסיפור זה הוא הכנה לסיפור השני — שע"י העבודה למטה מטה (בכרכי הים) הי' יכול רבי נתן לעלות למעלה מעלה²³, עד ש"שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא":

מעלת קפוטקיא — שכסף (מעות) שבה, אהבה²⁴ ויראה (זהב²⁴, שנכלל במעות) טובים יותר גם מאצילות, ארץ ישראל (כדאיתא בכתובות²⁵).

ולכן נקרא "קפוטקיא", שהפירוש הוא קורות עשרה (ברכות נו: 26) — שרומז שכל י' (עשר) כחות הנגלים דהנפש הם כבר במדריגה היותר נעלית, מקיף, קורות ביתו, בחי' כתר²⁷.

(פרש"י שם). ודוגמתו בעבודת האדם — שאינו יכול לכרות ברית עם הקב"ה, שזהו ע"ד ענין הנישואין ("אשה אינה כורתת ברית אלא כו" — סנהדרין כב, רע"ב), להיות בבחי' אשה (מקבל) להקב"ה, כשהוא במעמד ומצב של אשת איש, ששקוע ומקבל (אשה) מעניני העולם (וראה ע"ז לקו"ת קרח נג, ג — בפירוש "ולא תתורו גו' אשר אתם זונים").

22) ושם (בנוגע להכנסת דמות פרצוף בביהמ"ק): "מאי כי קצר המצע מהשתרע .. מלהשתרע עליו שני רעים כאחד", "שכינה ודמות הפרצוף".

23) להעיר גם מהמבואר באוה"ת הנ"ל ס"ב (טז, ב ואילך) — בהמשך להביאור שמתנה יש לה הפסק ופירוד מן הנותן, דקאי על הירידה לבי"ע (כנ"ל הערה 2) — שמתנה באה ממקום גבוה, "כי כדי שיבא האור עד למטה כ"כ בעולמות בי"ע צריך שיבא ממקום הנעלה ביותר כו".

24) ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ.

25) קי, ב (במשנה). — ושם: "נותן לה ממעות קפוטקיא", ובפרש"י, ש"גדולות ושוקלות יותר משל א"י".

26) ושם, ש"קפודקיא" * הוא צירוף של ב' תיבות "קפא" ו"דיקא", ופירושו: "קפא — כשורא, דיקא — עשרה" (בלשון פרס ויון קורין לכשורא קפא .. בלשון יוני קורין לעשרה דיקא — פרש"י).

27) ראה לקו"ת ברכה צט, ב-ג (לענין בית). תורת לוי"צ ע' שנא. ע' שנח (לענין קורה).

ולהעיר, שזהו (עשרה קורות) הפירוש בש"ס (בברכות שם) — כי בש"ס, נגלה, מדבר אודות כחות הגלויים. אבל במדרש — נסתר²⁸ — פירש כ' קורות (כדאיתא באיכ"ר²⁹), כי, מצד נסתר, גם י' כחות שבהעלם (כחות הנעלמים) שהם באופן של נסתר באים בחשבון.

אבל, פנימית הכוונה הוא (לא העלי' למעלה מעלה, לבחי' הכתר, אלא) דוקא ההמשכה בסדר ההשתלשלות, ותורה, קו האמצעי שעולה עד פנימיות הכתר³⁰, לא בשמים היא³¹,

ולכן אף ש"באה אשה לפני כו' [לא רק "ראשון כו' שני ומת", שאין בהם התכללות דקו הג' (האמצעי) העולה בפנימיות הכתר דוקא, אלא גם] שלישי כו'", שיש התכללות דקו הג' העולה בפנימיות הכתר — "ראיתו שהוא ירוק כו'" — משום חולשא שלא נוצר בו עדיין דם (רש"י), היינו, שלהיותו בדרגא נעלית ביותר (פנימיות הכתר) מופשט הוא לגמרי מעניני עוה"ז ואין לו חיות בהם כלל (ע"ד שמצינו³² שלא מצאו ביצה לחולה³³ כשתפסו ליצה"ר),

ואז אי אפשר למול אותו — דכיון שאין שייך כלל לגשמיות, הרי במעט הגברת האור (ע"י המילה שענינה הגברת האור³⁴) יהי "הציץ ומת"³⁵. ועוד, שאי אפשר שיהי הטפת דם ברית (שעל ידו תהי' הגברת האור), ע"ד שאין אומרים ברכה אחרונה על פחות מכשיעור³⁶.

ולכן — "אמרת לך המתניני כו' המתנינה לו ומלה אותו והיו קורין שמו נתן הבבלי כו'", וזה שנקרא "נתן הבבלי" שמורה על הירידה

(28) כי, במדרש, חלק האגדה שבתורה, גנוזין רוב סודות התורה (תניא אגה"ק סכ"ג. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב).

(29) פ"א, יז. — ושם: "קפודקייא, כפא בלשון יון עשרים, דוקייא הן בלשון יון קורות".

(30) ראה המשך תער"ב ח"א ע' רכ ואילך. סה"מ תש"ז ע' 152. סה"מ מלוקט ח"ה ע' יח.

(31) נצבים ל', יב. וראה ב"מ נט, ב.

(32) ראה יומא טט, ב. סנהדרין סד, א (וראה הערה הבאה).

(33) כ"ה ("איבעו ביעתא .. לחולה") בסנהדרין שם, משא"כ ביומא שם. — ואולי דיוק

רבינו "שלא מצאו ביצה לחולה" דוקא הוא בהתאם לכך שאין למצוא חיות וחמימות בעניני עוה"ז (שמרומוזו בביצה) אצל ה"שלישי כו' שהוא ירוק", שהוא חלש ו"חולה" ביחס להחיות בענינים גשמיים.

(34) ראה דרמ"צ ט, א, ש"ע"י העברת הערלה מתגלה עוד גילוי הארה חדשה וכו'.

(35) כלשון חז"ל (חגיגה יד, סע"ב) בענין ארבעה שנכנסו לפרדס.

(36) ראה לקו"ת נשא כו, ג: "בהיות המאכל פחות מכשיעור שביעה בגשמיות א"כ ממילא

גם ברוחניות .. חלקי הטוב הגנוז בו .. אין בהם כשיעור הראוי להיות מזה העלאת מ"ן למעלה עד שיומשך שפע המ"ד כו'.

למטה — למעלה יחשב³⁷, כי תכלית ההשתלשלות ותכלית הגילוי יהי' דוקא למטה.

ה. [ויש להעיר בהנ"ל:

א) בנוגע לב' הסיפורים בהליכתו של רבי נתן, הסיפור הראשון שהלך לכרכי הים וראה תינוק אדום, והסיפור השני שהלך למדינת קפוטקיא וראה תינוק ירוק — הנה בחולין מז: איתא ג"כ כנ"ל. אבל בתוספתא שבת פרק טז³⁸ מובא רק סיפור הב' ע"ד ירוק בקפוטקיא.

ב) בהמוזכר לעיל (ס"ד) שהפירוש ד"קפוטקיא" הוא קורות עשרה (כבברכות) או כ' קורות (כבאיכ"ר) — הנה בברכות ואיכ"ר הלשון הוא "קפודקיא" (בדל"ת) ולא "קפוטקיא" (בטי"ת), אבל, בתרגום אונקלוס ותרגום יונתן לבראשית י' יד' (בהתרגום ד"כפתורים") מוכח שקפודקאי (כפי שתרגם יונתן³⁹) וקפוטקאי (כפי שתרגם אונקלוס) חד הוא⁴⁰. וכן מוכח בערוך השלם מע' קפודקיא ומע' קפטק].

37) בסיפור הראשון לא צריך רבינו להבהיר זה, כיון שתוכן הסיפור הוא עבודתו של רבי נתן הבבלי למוטה מטה דוקא, משא"כ בסיפור השני שתוכנו ע"ד העלי' למעלה מעלה, אלא שאעפ"כ פנימיות הכוונה הוא דוקא למטה, ככפנים.

38) הלכה ה'.

39) ודלא כפי שתרגם בדברים ב, כג ("כפתורים היוצאים מכפתור") — "קפוטקאי" (כבתרגום אונקלוס).

40) ראה גם לקוטי לוי"צ לזח"א ע' קכג: "ודע שלפעמים קפוטקיא הוא בט' ולפעמים בד' קפודקיא", ומבאר הטעם ע"פ קבלה.